

Projektgrupp:
Caroline Frank, verksamhetschef
Sara Andersson, utredare

RAPPORT

Ridsportens förutsättningar

Fotograf: Maja Brand

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
1 Inledning.....	3
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Syfte.....	5
1.3 Metod och material.....	5
1.4 Disposition.....	5
2 Nuläge med beskrivning av respektive verksamhet.....	6
2.1 Allmänna ridskolor i Huddinge kommun.....	6
2.2 Sundby Ridskola med tillhörande Sundby Ridklubb.....	7
2.3 Gladö Ridskola med tillhörande Gladö Ridsällskap.....	9
2.4 Gömmargårdens Ridskola med tillhörande Gömmargårdens Ridsällskap.....	10
2.5 Lövsta Ridskola med tillhörande Lövsta Gårds Ridklubb.....	11
3 Tidigare utredning kopplat till nuläget.....	13
3.1 Jämställdhet.....	13
3.2 Vilka ska kommunen stötta?.....	14
3.3 Skillnaden mellan ridanläggningar och andra idrottsanläggningar.....	14
3.4 Skillnader mellan ridskolor.....	15
3.5 Privatägda hästar i kommunala ridanläggningar.....	15
3.6 Ridskoleanläggningarna och dess olika fastighetsägare.....	16
4 Utblick.....	17
4.1 Botkyrka kommun.....	17
5 Utredningens slutsatser och rekommendationer.....	18
5.1 Slutsatser.....	18
5.2 Rekommendationer.....	21
6 Överlämnande.....	21
7 Ordlista.....	22
8 Bilagor.....	23

Sammanfattning

Den allmänna ridskolan ska göra det möjligt att rida och ha ett hästintresse utan att äga en häst, men möjligheten begränsas av en rad olika hinder. Ett av hindren är långa köer. Idag står cirka 1200 barn och unga i kö för att få börja rida på allmän ridskola i Huddinge kommun. Ett annat hinder är brist på tillgänglig mark.

I Huddinge kommun finns fem ridföreningar som bedriver allmän ridskola och deras grundförutsättningar (anläggningarnas storlek, standard och avtalsvillkor) för att bedriva allmän ridskola ser olika ut. Samtliga allmänna ridskolor har dessutom skilda utmaningar kring om de har möjlighet att utöka sin verksamhet.

I kultur- och fritidsnämndens verksamhetsplan 2021 har nämnden givit förvaltningen ett uppdrag om att förbättra förutsättningar för ridsporten i kommunen. Det övergripande syftet med denna utredning är att presentera förslag till åtgärder för att förbättra förutsättningarna för ridsporten i kommunen. De frågeställningar som avses besvaras handlar om hur fler ridskoleplatser kan tillskapas vid de allmänna ridskolorna och hur de allmänna ridskolorna i kommunen kan erhålla likvärdiga förutsättningar för att bedriva sin verksamhet.

Utredningen har granskat verksamheterna vid respektive ridanläggning vid de allmänna ridskolorna samt omvärldsbevakat och inhämtat erfarenheter från en jämförbar kommun i regionen med liknande utmaningar som Huddinge kommun. Underlag och fakta har även samlats in genom intervjuer med relevanta personer, men också genom skrivet material från tidigare utredningar som Huddinge kommun genomfört.

Utredningen visar bland annat att ett principbeslut bör fattas om under vilka förutsättningar kultur- och fritidsnämnden ska ingå avtalsförhållanden med ridföreningar. Utredningar konstaterar även att nyttjanderättsavtalen som nämnden slutit med ridföreningarna vid de allmänna ridskolorna ser olika ut vad gäller fastighetsrelaterade kostnader. Nyttjanderättsavtalen bör likriktas för att mer likvärdiga förutsättningar ska åstadkommas vid de allmänna ridskolorna. Det bör även utredas om mark för beteshagar ska inbegripas i nyttjanderättsavtalen. Slutligen kan konstateras att Huddinge kommun behöver ytterligare en allmän ridskola eller ett stort antal nya ridskoleplatser vid en befintlig allmän ridskola för att möta den stora efterfrågan som finns.

Rapporten utmynnar i nedan rekommendationer:

- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att nämnden endast ska ingå nyttjanderättsavtal med ridförening som bedriver allmän ridskola.
- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att ge förvaltningen i uppdrag att ta fram en avtalsmodell för att nå likställighet mellan de ridföreningar som driver en allmän ridskola och som nämnden har ett avtalsförhållande med. Det ska ske genom en fördjupad analys av konsekvenser och kostnader kopplat till befintliga avtal och eventuella ekonomiska konsekvenser gällande implementering av en ny likställig avtalsmodell. Vidare omfattas uppdraget av att utreda om mark för beteshagar ska ingå i nyttjanderättsavtalen och hur en avtalsmodell för det kan se ut.
- Kultur- och fritidsförvaltningen omhändertar det utökade behovet av nya lokaler för en ny allmän ridskoleverksamhet i förvaltningens lokalbehovsprognos.
- Kultur- och fritidsförvaltningen ser över överenskommelsen med Stockholms stad angående Ågesta Ridskola och den fasta fördelningen av det lokala aktivitetsstödet. Överenskommelsen bör omförhandlas om denna inte är relevant eller adekvat utifrån hur många barn och unga från Huddinge kommun som idag rider vid Ågesta Ridskola.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Ridsporten är Sveriges tredje största ungdomsidrott.¹ Ridsporten har dessutom näst högst andel kvinnor (92 %) av alla Sveriges idrottsförbund.² Denna bild stämmer även in på ridsporten i Huddinge kommun, förutom att andelen flickor är ännu större (96 %).³

Inom Huddinge kommuns föreningsliv skiljer sig förutsättningarna åt för olika idrotter. De allmänna ridskolorna⁴ driver verksamheten vid ridanläggningarna själva, till skillnad mot många andra idrotter. Det kan konstateras att en större del av kommunens resurser går till de idrotter där kommunen bygger och även sköter driften av anläggningar, vilket i förlängningen gynnar pojkar som i större utsträckning än flickor är aktiva inom dessa idrotter.

Idag beviljar kommunen bidrag (aktivitetsstöd) till de föreningar som bedriver barn- och ungdomsverksamhet, där cirka 60 % av medlen går till pojkar och 40 % till flickor.⁵ Ur ett jämlikhetsperspektiv är det av vikt att fördela resurser lika mellan könen.

Den allmänna ridskolan ska göra det möjligt för fler att rida och ha ett hästintresse utan att äga en häst, men möjligheten begränsas av en rad olika hinder. Ett av hindren är långa köer. I dagsläget (2021) står cirka 1200 barn och unga i kö för att få börja rida på allmän ridskola i Huddinge kommun. Andra hinder är ofta höga avgifter, avlägsen geografisk placering (en ridanläggning behöver ligga i ett naturområde, vilket ofta innebär färre möjligheter för barn och unga att på egen hand ta sig till anläggningarna) samt brist på anpassningar för personer med funktionsnedsättningar. Dessutom råder det generellt brist på tillgänglig mark för ridanläggningar. En ridanläggning påverkar och påverkas av omgivningen, framförallt eftersom verksamheten inkluderar djur. En funktionell ridanläggning som avses bedrivas som en allmän ridskola behöver, som ett minimum, inbegripa stall, ridhus, verksamhetslokal, uteridbana, parkering, rast- och beteshagar, ridvägar, personalutrymmen utifrån arbetsmiljökrav samt besöks- och medlemsfaciliteter.

I Huddinge kommun finns det fem ridföreningar⁶ som bedriver allmän ridskola. Dessa fem ridföreningar har olika grundförutsättningar för att bedriva allmän ridskola för barn och ungdomar. Förutom problematiken beskriven ovan, ser det bland annat olika ut vad gäller anläggningarnas storlek, standard och avtalsvillkor.

Frågan om ridsportens förutsättningar har varit aktuell länge. År 2012 genomfördes en utredning på uppdrag av kultur- och fritidsnämnden (KFN). Utredningen utmynnad i rapporten "Översyn av ridsportverksamheten i Huddinge kommun" som färdigställdes 2013 (dnr KFN-2013/40) och som sedan utmynnade i en rad andra mindre utredningar⁷. Av olika anledningar, såsom frågornas komplexitet och olika intressenter (olika förvaltningar och bolag inom koncernen) samt stora investeringskostnader finns

---

¹ Med ungdomsidrott avses idrott som utövas av barn och unga mellan 7-25 år. Enbart Fotboll och innebandy är större än ridsport när det kommer till ungdomsidrott. Se Svenska Ridsportförbundets statistik på hemsidan, [Statistik - Svenska Ridsportförbundet](#)

² Se Svenska Ridsportförbundets statistik på hemsidan, [Statistik - Svenska Ridsportförbundet](#)

³ Statistiken är hämtad ur APN (Aktivitetskort på nätet), som är en tjänst för närvarorapportering för föreningar i Huddinge kommun.

⁴ Se definition av allmän ridskola i ordlistan (kapitel 7)

⁵ APN (Aktivitetskort på nätet). Den exakta fördelningen är 41,5 % flickor och 58,5 % pojkar (2021-05-27)

⁶ Kan även benämnas ridklubbar eller ridsällskap. Se mer ingående förklaring i ordlistan (kapitel 7)

⁷ Dessa utredningar står listade i rapportens bilagor (kapitel 8)

problematiken som utredningen pekade på till stora delar fortfarande kvar. Huddinge kommun har dock genomfört olika insatser för att förbättra förutsättningarna vid ridanläggningarna för de allmänna ridskolorna. Bland annat har det utförts vissa arbetsmiljö- och fastighetsförbättringar, riktade verksamhetsinsatser samt en del åtgärder som varit kopplade till djurhållning. Samtliga insatser har varit nödvändiga för att upprätthålla verksamhet på ridskolorna.⁸

I Mål och budget för 2020 framgick att satsningar för att stärka ridskoleverksamheten i kommunen ska göras utifrån ett jämlikhetsperspektiv. I verksamhetsplanen för kultur- och fritidsnämnden 2020 finns ett utvecklingsåtagande om att genomföra en utredning av förutsättningar, optimering och villkor för ridsport i kommunen. Åtagandet blev inte färdigställt på grund av coronapandemins påverkan på verksamheten, utan har fortsatt under 2021. I kultur- och fritidsnämndens verksamhetsplan 2021 har nämnden givit förvaltningen ett uppdrag om att förbättra förutsättningar för ridsporten i kommunen. Uppdraget har konkretiserats i förvaltningens arbetsplan för 2021. I arbetsplanen står bland annat att läsa att ”Målet är att förvaltningen ska utöka antalet ridskoleplatser och säkra lika avtalsvillkor för ridsportföreningar i kommunen.” Vidare går att läsa att en del av uppdraget omfattar att beställa och bygga ett nytt stall i Sundby. Ett nytt stall innebär dock inte att fler hästar får plats och att fler barn och unga kan börja i den allmänna ridskolan.

1.2 Syfte

Det övergripande syftet med utredningen är att presentera förslag till åtgärder för att förbättra förutsättningarna för ridsporten i kommunen.

De frågeställningar som avses besvaras är:

- Hur kan fler ridskoleplatser tillskapas vid de allmänna ridskolorna?
- Hur kan de allmänna ridskolorna i kommunen erhålla likvärdiga förutsättningar för att bedriva sin verksamhet?

1.3 Metod och material

Den huvudsakliga metoden har varit att granska verksamheterna vid respektive ridanläggning för att därefter omvärldsbevaka och inhämta erfarenheter från en jämförbar kommun. Underlag och fakta har samlats in genom intervjuer med relevanta personer både inom kommunen och externt (ordförandena inom de allmänna ridskolorna och företrädare för Svenska Ridsportförbundet), samt utifrån tidigare utredningar.

1.4 Disposition

I kapitel två presenteras nuläget och en beskrivning av respektive verksamhet. I kapitel tre presenteras en beskrivning av tidigare utredningar och dess resultat kopplat till nuläget. Det därpå följande kapitlet, kapitel fyra, är en utblick där fokus har legat på hur en annan i storlek jämförbar och närliggande kommun valt att organisera arbete vid, och ansvaret för, sina ridanläggningar. I det femte kapitlet dras slutsatser och lämnas rekommendationer. I det sjätte kapitlet presenteras rapportens överlämnande. I kapitel sju återfinns en ordlista och i kapitel åtta redovisas bilagor till rapporten.

---

⁸ Se bland annat beslut om Sundby ridverksamhet – beslut om projektering av nytt stall, Kommunstyrelsen (2017-10-25 KS § 42), dnr KS 2017/2208.255

2 Nuläge med beskrivning av respektive verksamhet

I kapitel två presenteras nuläget för kommunens allmänna öppna ridskolor med en beskrivning av respektive verksamhet.

2.1 Allmänna ridskolor i Huddinge kommun

I Huddinge kommun finns det fem allmänna ridskolor med tillhörande föreningar. Dessa är:

- Sundby Ridskola med Sundby Ridklubb
- Gladö Ridskola med Gladö Ridsällskap
- Gömmargårdens Ridskola med Gömmargårdens Ridsällskap
- Lövsta Ridskola med Lövsta Gårds Ridklubb
- Ågesta Ridskola med Ågesta Ridklubb

2.1.1 Avgränsningar

Rapporten avgränsas att fokusera på Sundby Ridskola med Sundby Ridklubb, Gladö Ridskola med Gladö Ridsällskap och Gömmargårdens Ridskola med Gömmargårdens Ridsällskap.

Lövsta Gårds Ridklubb bedriver allmän ridskola, men denna utgörs av ett privat bolag (Lövsta Gårds ridskola AB). Det privata bolaget har avtal med klimat- och stadsmiljönämnden (KLM), Huddinge kommun. Då varken kultur- och fritidsnämnden eller kultur- och fritidsförvaltningen (KUF) inte har rådighet i de avtalsmässiga förhållandena mellan dem avgränsas handlingsutrymmet och rapportens rekommendationer därav. Verksamheten vid Lövsta Gårds anläggning beskrivs dock under avsnitt 2.5.

Ågesta Ridklubb med Ågesta Ridskola ligger också i Huddinge kommun men anläggningen ägs av Stockholm stad och majoriteten av medlemmarna kommer därifrån, vilket gör att föreningen är registrerad i Stockholms stad. Det finns emellertid en överenskommelse om en fast fördelning av det lokala aktivitetsstödet som säger att Huddinge kommun bidrar med 30 % medan Stockholms stad står för 70 %. Denna utredning kommer inte att fokusera på Ågesta Ridskola med Ågesta Ridklubb eftersom Huddinge kommun inte har direkt rådighet över anläggningen. Däremot har kommunen rådighet i överenskommelsen med Stockholms stad, varför det är relevant att inkludera denna i utredningen. Överenskommelsen slöts för ungefär 10 år sedan.

Inom kommunen finns det även ridföreningar som inte bedriver allmän ridskola. En av dessa är Juringe Ridsällskap. De samnyttjar ridanläggningen (Långängen) med Gömmargårdens Ridsällskap. Därför inkluderas även Juringe Ridsällskap i den här rapporten. Övriga ridföreningar i kommunen och stall är inriktade på privatägda hästar i privatägda stall eller privathyrda (hyresförhållandet är privat men själva stallet kan ägas av KLM) och omhändertas inte i den här rapporten.

En del av uppdraget i KUF:s arbetsplan från 2021 omfattar att beställa och bygga ett nytt stall i Sundby för att säkerställa att den allmänna ridskolan fortsatt kan verka på platsen. Detta då nuvarande stall är i dåligt skick och har konstaterats inte vara möjligt att renovera och upprusta för att uppnå önskad nivå för djurhållning gällande det antal hästar som det idag inrymmer. Vidare har hänsyn tagits till arbetsmiljöaspekter och ekonomisk långsiktighet vid bedömningen. Nytt stall innebär dock inte att fler hästar får plats. Detta uppdrag omhändertas i annan process i samverkan med kommunstyrelsens förvaltning (KSF) och Huddinge Samhällsfastigheter AB (HUSF), varför denna rapport inte behandlar frågan specifikt. Uppdrag och beslut i frågan beskrivs däremot närmare under avsnitt 2.2.1.

2.1.2 Nyckeltal

Nedan presenteras en sammanställning med nyckeltal för de fyra allmänna ridskolor som denna rapport beskriver. Nyckeltalen avser 2021, förutom Gömmargårdens nyckeltal som är från 2020.

	Sundby	Gladö	Lövsta	Gömmargården
Antal hästar på anläggningen	34 st varav: 32 ponnyer 2 storhästar	34 st varav: 17 ponnyer 17 st storhästar	24 st varav: 11 ponnyer 13 storhästar	21 st varav: 10 ponnyer 10 st storhästar
Medlemmar	314 st	356 st	241 st	287 st
- varav barn och ungdomar	290 st	177 st	163 st	211 st
- varav vuxna	24 st	179 st	78 st	76 st
Uppsättningar per vecka i snitt	350-400 st	422 st	340 st	270 st
- varav barn och ungdomar	370 st	222 st	240 st	185 st
- varav vuxna	0 st	200 st	100 st	95 st
Kötid	Ca 300 barn i kö med 3-5 års kötid (nybörjare). Ca 40 barn i kö vad gäller de som redan rider på ridskolan men vill rida fler ggr.	Ca 230 i kö varav ca 150 är barn och ungdomar. Ca 4 års kötid.	Ca 330 barn i kö med 3 års kötid (nybörjare). Från 1 års ridvana för juniorer är kötiden ca 1-2 år.	Ca 300 barn i kö med 3 - 4 års kötid

* Värt att nämna är att vuxna, barn och unga kan stå i kö till fler ridskolor.

2.1.3 Generellt för samtliga anläggningar

Det är Huddinge kommun genom KLM och HUSF som äger ridanläggningarna där de allmänna ridskolorna bedrivs. Utredningen har identifierat stora skillnader i avtal, villkor och förutsättningar mellan de fyra ridanläggningar och kommunen.

Huddinge kommun har under 2010-talet genomfört olika insatser för att förbättra förutsättningarna vid ridanläggningarna för de allmänna ridskolorna. Bland annat har det utförts vissa arbetsmiljö- och fastighetsförbättringar, riktade verksamhetsinsatser samt en del åtgärder som varit kopplade till djurhållning. Kommunfullmäktige beslutade att anslå totalt 14,2 miljoner kronor för insatser i Gömmargården-, Gladö- och Sundby ridverksamheter. Av dessa avsåg 6,5 mnkr åtgärder för Sundby ridverksamhet (dnr KS-2017/2208.255). Samtliga insatser har varit nödvändiga för att upprätthålla verksamhet på ridskolorna.

2.2 Sundby Ridskola med tillhörande Sundby Ridklubb

2.2.1 Verksamheten

Sundby Ridskola har en renodlad ponnyverksamhet med inriktning på endast barn och ungdomar.⁹ Fastigheten är byggd på 1860-talet och har därav sina utmaningar. År 2014 konstaterade KUF att stallet var i ett dåligt skick. Då påbörjades en projektering för att åtgärda bristerna i dialog med länsveterinären. Efter utredning konstaterades att renovering och upprustning av stallet inte var möjligt

⁹ Sundby Ridskola har ingen organiserad ridning för vuxna. De 24 vuxna medlemmarna i föreningen är styrelsemedlemmar och övriga är föräldrar som valt att lösa medlemskap.

för att uppnå önskad nivå för djurhållningen, arbetsmiljön eller ekonomisk långsiktighet. Det genomfördes en tillfällig åtgärd för att förbättra luftgenomströmningen i anläggningen om 550 000 kr.

Kommunstyrelsen beställde år 2017 en projektering av ett nytt stall på Sundby Gård. Ett slutligt investeringsbeslut togs i kommunfullmäktige (KF) i december 2020. (dnr KS-2017/2208.255) Den 2 mars 2021 beslutade KUF tillsammans med KSF om att bygga ett nytt stall i enlighet med offert från HUSF. Det nybyggda stallet ska ersätta befintligt stall som finns på fastigheten idag. Byggstart har skett under hösten (2021) och inflyttning planeras till första kvartalet 2023. En fråga som återstår att svara på är vad det gamla stallet kan ha för funktion när det nya står klart.

Nuvarande ridhus uppfördes på 1980-talet och förlängdes år 2001 för att matcha sporten och verksamhetens behov bättre. Under år 2019 gjorde Sundby Ridklubb en större investering i nytt underlag till ridhuset men det införskaffades även en ny hinderpark.

Under år 2020 har ridskolan fått tillgång till en ny ridstig i närhet till anläggningen. I samarbete med miljö- och bygglovsförvaltningen (MBF) har ett tidigare löparspår som låg i träda kunnat omvandlas till en bra och säker ridstig.

En utmaning på anläggningen är situationen kring hästarnas hagar. Vattensjuk (blöt) och odränerad lermark försvårar hästhållningen och arbetsmiljön för personalen. En stor del av ridanläggningens dagvatten leds idag rakt ut i den dagliga stora rasthagen. För att hantera dagvattnet i beteshagarna behöver det anläggas diken. Marken ägs av KLM. HUSF kommer att hantera dagvattenproblematiken i fastigheten i samband med nya stallbygget. Problematiken i rast- och beteshagarna kommer emellertid att kvarstå eftersom HUSF enbart har i uppdrag att hantera dagvattenproblematiken som är i direkt anslutning till fastigheten.

Sommarbetet för hästarna vid ridskolan är inte längre tillräckligt utan stödfodring tillämpas.

2.2.2 Ekonomi/avtal

Föreningen har ett nyttjanderättsavtal med KFN, som i sin tur har ett fullserviceavtal¹⁰ med HUSF. HUSF äger anläggningen. KFN står för merparten av driftskostnaderna. Föreningen betalar inte någon hyra men ansvarar för vissa delar av driften enligt en gränsdragning.

Föreningens avtal med KFN kan anses rimligt och det kan konstateras att det föreligger en tydlig och bra gränsdragning mellan KFN och föreningen.

2.2.3 Sammanfattning

- God fungerande avtalsmodell
- Renodlad barn- och ungdomsridskola
- Befintligt stall är i dåligt skick (beslut om produktion av ett nytt stall är fattat mars 2021, dnr KS-2017/2208.255)
- Hagarna i dåligt skick, vattensjuk och odränerad lermark
- Ej tillräckligt sommarbete, stödfodring krävs

---

¹⁰ Definition av fullserviceavtal, se ordlistan (kapitel 7).

2.3 Gladö Ridskola med tillhörande Gladö Ridsällskap

2.3.1 Verksamheten

Gladö Ridskola har en blandad verksamhet med både barn, ungdomar och vuxna elever. Idag går anläggningen vid Gladö på maxkapacitet utifrån hästbeståndet. Det finns inte utrymme för fler hästar och även ridhuset begränsar verksamheten. För att kunna utöka verksamheten och minska kön till ridskolan behövs ytterligare ett ridhus, stallplatser och mer yta för hagar.

Anläggningen har inte kommunalt VA utan enskilt avlopp. Det här är en stor utmaning för verksamheten. I dagsläget har vattenbrunnen sinat och verksamheten har en kostsam extern vattentankslösning. Avloppet är en sluten tank som inte alls matchar den verksamheten som bedrivs. Den här storleken av verksamhet med djurhållning är svår att bedriva utan kommunalt VA.

Även situationen kring hästhagarna är utmanande. De hagar som finns i nära anslutning till anläggningen som arrenderas från KLM behöver dräneras. Vad gäller sommarbetet arrenderar föreningen mark av Stensättra Gård för det ändamålet. I nuläget pågår en utbyggnad av kommunalt VA på Lidavägen i närheten av ridskolan och det projektet har permanent tagit betesmark i anspråk. Det påverkar i förlängningen antal hästar per kvadratmeter i hagen, dvs. det blir färre kvadratmeter för hästarna att beta på och det påverkar även kvalitén på betesmarken. Antalet hästar per kvadratmeter är reglerat i Djurskyddslagen.¹¹

2.3.2 Ekonomi/avtal

Gladö Ridsällskap har ett nyttjanderättsavtal med KFN, men KFN innehar i sin tur *inte* ett fullserviceavtal med HUSF. KFN har ett avtal med HUSF med en lägre servicenivå jämfört med Sundby Ridklubb. HUSF äger anläggningen.

Gladö Ridsällskap betalar inte någon hyra för anläggningen, men är ansvariga för en rad kostnadsdrivande tekniska fastighetsfrågor. På grund av nyttjanderättsavtalet ges inte Gladö Ridsällskap rimliga förutsättningar att bedriva sin verksamhet. Avtalet torde ligga på samma nivå som KFN:s avtal med Sundby Ridklubb. Gladö Ridsällskap har betydligt högre kostnader och ansvar för fastigheten jämfört med samtliga av de andra ridföreningarna i kommunen. Detta medför att barn och ungdomar i Gladö Ridsällskap får betala en större andel av fastighetskostnaden i sin rid- och medlemsavgift än motsvarande föreningar i kommunen.

2.3.3 Sammanfattning

- Maxkapacitet utifrån hästbeståndet
- Saknas fullserviceavtal
- Saknas kommunalt VA (vilket medför att verksamheten ej har tillräckligt med vatten)
- Hagarna behöver dräneras
- Hagarna arrenderas och krymper då de tas i anspråk för samhällsbyggnadsprojekt
- Sämre ekonomiska förutsättning pga. avtalsmässiga förhållanden (exempelvis större fastighetsansvar än de andra ridföreningarna som bedriver allmän ridskola)

---

¹¹ Djurskyddslag (2018:1192). Se Riksdagens hemsida [Djurskyddslag \(2018:1192\) Svensk författningssamling 2018:2018:1192 t.o.m. SFS 2021:175 - Riksdagen](#)

2.4 Gömmargårdens Ridskola med tillhörande Gömmargårdens Ridsällskap

2.4.1 Verksamheten

Gömmargårdens Ridskola består till övervägande del av barn- och ungdomsverksamhet och en mindre del vuxna. Förhållandet är ca 70/30. Hästbeståndet består av ungefär hälften ponnyer och hälften stora hästar.

Gömmargårdens Ridskola med endast 21 hästar bedöms vara för liten i volym för att kunna ha en bra, långsiktig ekonomisk och kvalitativ verksamhet.¹² Gömmargårdens ridanläggning ligger nära Kungens kurva. Området vid Kungens kurva exploateras, växer och efterfrågan på ridskoleplatser för barn och unga i den här kommundelen kommer att öka än mer.

Ridhuset är uppfört år 2000 och är 20 x 40 meter, isolerat men enkelt utfört. Idag anses dessa mått vara i underkant för en ridskola, framför allt då de delar ridhuset med en annan förening. Idag (2021) byggs ridhus företrädesvis med minimimåtten 20 x 60 meter.

Hagarna kring anläggningen är hårt belastade och miljötillsyn vid MBF har belyst för KUF att på sikt bör det totala antalet hästar på anläggningen ses över för att hålla sig inom gällande djurlagstiftning.

KFN har fattat beslut (2021-05-04 KFN §54) om samfinansiering av LOVA-åtgärder¹³ vid Gömmargårdens anläggning (medfinansiering på 20 %, dock max 180 tkr, av Gömmargårdens Ridsällskaps vattenreningsåtgärder). Detta för att komma tillrätta med vattenproblematiken i hästarnas hagar.

Gömmargårdens Ridsällskap med dess ridskola begränsas av tillgång till anläggningen som en följd av att de är samlokaliserade med Juringe Ridsällskap.

Juringe Ridsällskap

På samma anläggning där Gömmargårdens Ridskola har sin verksamhet finns även ett privatstall med en egen ridförening som drivs såsom ett kollektivstall. Föreningen bedriver inte en allmän ridskola, som är öppen för alla såsom Gömmargårdens Ridsällskap. Juringe Ridsällskaps hästar är privatägda, även kallat medlemsägda¹⁴. Det innebär att hästarna ägs av enskilda medlemmar, vilket innebär att allmänheten inte har möjlighet att rida på Juringe Ridsällskaps hästar som man har på en allmän ridskola.

Samarbetet mellan Gömmargårdens Ridsällskap och Juringe Ridsällskap har en lång historik av att inte fungera lokalt. Även KUF har både historiskt och i nutid lagt stora resurser, både personella och ekonomiska på samlokaliseringen.

De markytor som är kopplade till Juringe Ridsällskap för att användas som hästhagar är små och i underkant storleksmässigt för de 15 boxplatser som Juringe Ridsällskap har. Detta enligt den miljötillsyn som sker löpande.

---

¹² Uppgifterna om volym kopplat till en bra långsiktig ekonomisk och kvalitativ verksamhet är vedertagna inom ridsporten och framkommit i dialog med Anna Riley, Svenska Ridsportförbundet.

¹³ LOVA-åtgärder betyder lokala vattenvårdsprojekt. Länsstyrelsen kan bevilja LOVA-bidrag för att genomföra lokala vattenvårdsprojekt såsom vattenreningsåtgärder. Se även förklaring i ordlistan (kapitel 7).

¹⁴ Se förklaring av begreppet i ordlistan (kapitel 7)

2.4.2 Ekonomi/avtal

Gömmargårdens Ridsällskap har ett nyttjanderättsavtal med KFN som i sin tur har ett fullserviceavtal med HUSF som står för merparten av fastighetskostnaderna. HUSF äger anläggningen. Föreningen betalar inte någon hyra men ansvarar för vissa delar av driften enligt en gränsdragning.

På anläggningen huserar även en privat verksamhet med privatägda hästar, Juringe Ridsällskap. KFN betalar Gömmargårdens Ridsällskap en årlig ersättning för den del av driften som avser Juringe Ridsällskaps verksamhet.

Gömmargårdens Ridskola bedöms vara för liten i volym för att kunna ha en bra, långsiktigt ekonomisk och kvalitativ verksamhet. Om ridskolan skulle ges möjlighet utöka hästbeståndet skulle det få positiva effekter både ekonomiskt och kvalitativt. Fler medlemmar kan utöva ridning. Ytterligare fem hästar skulle medföra en märkbar positiv förändring, men tio hästar skulle vara optimalt för fler uppsittningar för barn och unga, men även hagarnas utrymme per häst skulle öka (vilket skulle gå i linje med miljötillsyns anmärkning).

Juringe Ridsällskap

Juringe Ridsällskap har ett hyresavtal med KFN. Den del av anläggningen som de hyr av KFN har 15 boxplatser med tillhörande foderlada samt rasthagar. Juringe Ridsällskap har även i sitt avtal nyttjanderätt till de faciliteter som finns på hela ridanläggningen.

Historiskt har Juringe Ridsällskap haft en låg hyra. Hyran har inte legat på självkostnadsnivå. Mellanskillnaden har belastat skattebetalarna. Processen kring att höja hyran har varit resurskrävande och har dragit ut på tiden. Idag har föreningen en hyra för att närma sig en självkostnadsnivå för KFN. Den nya årshyran enligt grundavtalet är 350 000 kr från och med den 1 januari 2021.

Utöver hyran erlägger föreningen en avgift för att nyttja ridhuset. De debiteras per timme. Avgiften avser endast attraktiva kvälls- och helgtider, så kallade primetime. Övriga tider nyttjar föreningen ridhuset fritt enligt överenskommelse.

KFN ersätter Gömmargårdens Ridsällskap med 100 000 kr per år för det arbete föreningen utför kopplat till de faciliteter som Juringe Ridsällskap har nyttjanderätt till.

2.4.3 Sammanfattning

- Gömmargårdens Ridskola med endast 21 hästar bedöms vara för liten i volym för att kunna ha en bra, långsiktigt ekonomisk och kvalitativ verksamhet
- Ridhuset är litet enligt nuvarande behov
- Hagarna är hårt belastade när det kommer till antal hästar per kvadratmeter
- Vattenproblematiken i hästarnas hagar kommer att omhändertas med hjälp av samfinansiering av LOVA-åtgärder
- Delar utrymme med ett privat kollektivstall

2.5 Lövsta Ridskola med tillhörande Lövsta Gårds Ridklubb

2.5.1 Verksamheten

Lövsta Gårds Ridklubb och dess verksamhet består till övervägande del av barn- och ungdomsverksamhet och en mindre del vuxna. Förhållandet är ca 75/25. Hästbeståndet är till hälften ponnyer och hälften stora hästar.

Anläggningen ägs till skillnad från de andra anläggningarna inte av HUSF utan av KLM. Initiativ till att bygga anläggningen togs av dåvarande natur- och byggnadsnämnden (nuvarande KLM) och det skrevs in i dåvarande avtal att hyresgästen hade rätt att omvandla verksamheten från privat verksamhet till allmän ridskola efter en viss tid. Ambitionen att i avtalet öppna upp för kund/besöksverksamhet var god men saknade en konsekvensanalys. KFN via KUF ska ansvara för att på Huddinge kommuns vägnar ansvara för driften av anläggningar och lokaler för idrottsverksamhet och för att utveckla samverkan med lokala idrottsföreningar samt även utveckla samverkan med och ge bidrag till verksamhetsanknutna föreningar. Detta i enlighet med HKF 8000 Reglemente för kultur- och fritidsnämnden¹⁵ och HKF 8020 Regler för föreningsbidrag med mera i Huddinge kommun¹⁶.

När verksamheten senare konverterades till allmän ridskola (2014) uppstod utmaningarna vid anläggningen. Stallet är inte byggt som en allmän ridskola från början utan som ett djurstall för privat verksamhet. En konsekvens av det är att det saknar många av de förutsättningar som behövs vid en allmän ridskola. Några exempel på det är att det helt saknas en servicedel för att ta emot besökare, ingen WC inomhus för besökare, avsaknad av utrymmen för personal. Stallet är ett s.k. kallstall med självdragsventilation.

En allmän ridskola ska vara en plats där människor umgås med hästar, där man har tagit hänsyn till kunder, besökare och medlemmar, arbetsmiljöfrågorna samt tillgänglighetsfrågorna. Anläggningen vid Lövsta Ridskola saknar dessa förutsättningar.

Anläggningen har ett ridhus. En större del av läktaren har tagits i anspråk för personalutrymmen utifrån arbetsmiljökrav, vilket får till följd att kundens/besökarens upplevelse är sämre jämfört med övriga ridanläggningar. Marken ute runt ridhuset belastas mer än planerat (eftersom anläggningen från början var byggd för privat mindre verksamhet) och är underdimensionerat vad gäller dränering. Det medför att vissa delar av året vadar medlemmarna i vatten/lera för att ta sig in i ridhuset till sin ridlektion med hästen. Anläggningen saknar dessutom en ridvolt (ridbana utomhus) vilket bedöms som en nödvändighet för en allmän ridskola.

Verksamheten är trots sina förutsättningar ambitiös och uppskattad av sina medlemmar. Utöver vanlig ridverksamhet har Lövsta Gårds Ridklubb även ett samarbete med olika naturbruksgymnasier.

2.5.2 Ekonomi/avtal

Bolaget Lövsta Gårds Ridskola AB har ett hyresavtal med KLM. Bolaget betalar 175 000 kr per år i hyra för anläggningen. KUF ger inga hyresbidrag eller anläggningsbidrag till föreningen Lövsta Gårds Ridklubb som är kopplad till verksamheten.

Ridskolan har helt andra förutsättningar än de andra allmänna ridskolorna utifrån sitt avtal vad gäller drift och underhåll, och står för värme, vatten, avlopp, el och soptömning själva. Vid övriga allmänna ridskolor i Huddinge kommun har KFN hyresfria nyttjanderättsavtal med föreningarna.

Hyran täcker inte KLM:s kostnader för anläggningen. Mellanskillnaden blir därför indirekt ett bidrag. Det ingår inte i KLM:s kärnuppdrag att ansvara för den här typen av föreningsverksamhet, såsom KUF

---

¹⁵ Kultur- och fritidsnämnden ansvarar på Huddinge kommuns vägnar för bl.a.1 § punkt 1. driften av anläggningar och lokaler för idrotts-, fritids-, ungdoms- och kulturverksamhet, punkt 7. att utveckla samverkan med lokala idrottsföreningar, kulturföreningar, samt övrigt föreningsliv, punkt 8. att utveckla samverkan med och ge bidrag till verksamhetsanknutna föreningar och studieförbund enligt HKF 8020 och HKF 8130, (HKF 8000). Se länk [hkf-8000.pdf \(huddinge.se\)](http://hkf-8000.pdf(huddinge.se))

¹⁶ Kommunens syfte med bidragsgivningen är att täcka en viss del av föreningskostnader för verksamhet och att stimulera till en intensifiering och positiv utveckling av föreningslivet. (HKF 8020) Se länk [hkf-8020.pdf \(huddinge.se\)](http://hkf-8020.pdf(huddinge.se))

har reglerat i HKF 8000. (Hyresförhållandet mellan KFN och HUSF för övriga ridanläggningar bygger på en självkostnadsprincip.)

2.5.3 Sammanfattning

- Anläggningen ägs av KLM (till skillnad mot de andra ridanläggningarna som ägs av HUSF)
- Hårt belastad och underdränerad mark runt ridhuset
- Saknas ridvolt
- Ridskolan drivs av ett privat bolag som har avtalet med KLM.
- Andra förutsättningar i sitt avtal vad gäller drift och underhåll (och står för värme, vatten, avlopp, el och soptömning själva) jämfört med de andra ridföreningarna som bedriver allmän ridskola
- Saknar många av de förutsättningar som behövs vid en allmän ridskola

3 Tidigare utredning kopplat till nuläget

I kapitel tre presenteras den senaste tidigare utredningen ”Översyn av ridsportverksamheten i Huddinge kommun”, slutrapport daterad 2013-01-18 (dnr KFN-2013/40). Utredningen utfördes av Ulf Wilken.

Innehållet i slutrapporten har en stor relevans även idag (år 2021). I avsnitten som följer belyses delar som lyftes fram då och som idag fortsatt är relevanta och viktiga framgångsfaktorer för att få en framgångsrik ridskoleverksamhet i Huddinge kommun.

3.1 Jämställdhet

År 2013

En grundläggande frågeställning bakom kommunens översyn av ridsportverksamheten i Huddinge bör ha varit: Hur ser situationen ut för att alla flickor som vill ägna sig åt hästar och ridning inom kommunen och vad kan vi göra för att stödja denna verksamhet?

Svaret på dessa frågor är att det stora flertalet flickor rider vid en ridskola. (...) De tre ridskoleanläggningar som ägs av kommunens fastighetsbolag har en mycket låg standard och/eller är kraftigt underdimensionerade. Med förbättrad standard, utan ökade ridavgifter, skulle besöksfrekvensen och ridningen kunna öka avsevärt. (sid 18)

År 2021

Utmaningarna med hur hästrelaterade verksamheter inom kommunen drivs kvarstår.

Huddinge kommun har investerat mer medel i de anläggningar till idrotter som i större utsträckning attraherar pojkar. Det kan även konstateras att Huddinge kommun lägger mer medel på pojkar inom idrotten generellt, sett till fördelningen utifrån APN.¹⁷ Det speglar emellertid att det är fler pojkar som idrottar jämfört med flickor. Genom de åtgärder som föreslås i denna rapport förväntas antalet ridskoleplatser vid de allmänna ridskolorna öka. Det gynnar i sin tur flickor, eftersom ridsporten är en flickdominerad sport.

---

¹⁷ Källan är APN (Aktivitetskort på nätet). Aktivitetsbidraget till de föreningar som bedriver barn- och ungdomsverksamhet, fördelas cirka 60 % till pojkar och 40 % till flickor.

3.2 Vilka ska kommunen stötta?

År 2013

I likhet med Sveriges övriga ridklubbar som driver, eller samverkar med, en ridskola erhåller Huddinges ridföreningar visst ekonomiskt stöd. Vad gäller Huddinge kommuns totala samverkan med ridsporten skiljer sig dock bilden avsevärt från vad som kan anses gängse. Redan en första genomgång av Huddinge kommuns satsningar på ridsporten visar att dessa, i stor utsträckning, kommit att riktas till helt andra grupper än vad som är fallet i andra kommuner. I uppdraget ingick att granska åtta (8) ridföreningar inom kommunen. Av dessa driver eller samverkar fyra (4) med ridskolor som erbjuder ridverksamhet för barn, ungdomar och i viss mån vuxna, bosatta inom kommunen. (...) företrädande tjänstemän för Huddinge kommun inte har sett och förstått skillnaden mellan dessa ideella föreningars syfte och verksamheter.

Den primära frågeställningen vad gäller ridverksamheter i Huddinge kommun är i dagsläget kanske inte frågan om satsningar på pojk- eller flickverksamheter utan frågan om kommunens satsningar på ridskoleryttare kontra äldre ryttare med egen häst. (sid 6)

År 2021

Juringe Ridsällskap, vilka är en förening med privatägda hästar, har än idag år 2021 ett avtalsförhållande med KFN. Hyresavtalet mellan KFN och Juringe Ridsällskap är inte självkostnadsanpassat fullt ut.

Såsom den tidigare utredningen pekar på att, bör kommunen ta ställning till om satsningar och medel ska gå till ryttare med egen privatägd häst eller till barn och unga i allmän ridskola. Huddinge kommun har inga formella beslut fattade i denna fråga.

3.3 Skillnaden mellan ridanläggningar och andra idrottsanläggningar

År 2013

Skillnaden mellan ridning och annan idrottsverksamhet är det levande "redskapet och läromedlet" hästen. En ridskola kräver ändamålsenliga lokaler, utrustning och lämpliga hästar som sköts av kompetent personal årets alla dagar. (sid 10)

År 2021

En allmän ridskola är en plats där människor umgås med hästar och utövar sin idrott. En sådan verksamhet behöver ändamålsenliga lokaler för att erbjuda det. Stallet för hästarna är en självklarhet men det behövs även undervisningslokaler, anpassade omklädningsrum, tillgänglighetsanpassningar, ridhus, ridvolt, ridstigar samt rast- och beteshagar för att nämna ytterligare behov. Arbetsmiljön för personal vid verksamheterna är även viktig. Det är ett fysiskt tungt arbete och lokalerna behöver anpassas och mekaniseras där det är möjligt.

I jämförelse med andra idrottsanläggningar innebär ofta den geografiska placeringen av en ridanläggning små möjligheter för barn och unga att på egen hand ta sig till anläggningarna (då anläggningen behöver ligga i ett naturområde). Vidare råder det ofta brist på anpassningar för personer med funktionsnedsättningar. Enligt Barnkonventionens artikel 2 är alla barn lika mycket värd, har samma rättigheter och ingen får diskrimineras. Enligt artikel 23 har ett barn med funktionsnedsättning rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt rätt till hjälp att aktivt delta i samhället. Det bör vara av stor vikt för Huddinge kommun att efterleva dessa artiklar. Med koppling till verksamheterna vid de

allmänna ridskolorna bör skillnader mellan dess anläggningar och andra idrottsanläggningar utjämnas mer.

KFN har genomfört insatser för att förbättra en del av ovanstående, men inte tillräckligt i jämförelse med en is- eller sporthall som kommunen bemannar och sköter driften av. Vid vissa av de allmänna ridskolorna saknas exempelvis ytor för omklädningsrum till personalen och tillgänglighetsanpassade WC-lösningar. En kommunal drift av ridanläggningar kan dock inte anses rimlig då det krävs specialistkunskaper som kommunen inte besitter.

De ridföreningar vid de allmänna ridskolorna som omhändertas i denna rapport har hyresfritt upplägg, men ansvarar för drift av anläggningarna i olika utsträckning.

3.4 Skillnader mellan ridskolor

År 2013

Det skall slås fast att samtliga ridskolor i kommunen håller en hög nivå vad gäller hästhållning, utbildning, bemötande och kvalitet. Variationen ligger i anläggningarnas storlek, standard. (sid 6)

År 2021

För att en ridskola ska kunna vara långsiktigt kvalitativ bygger det på en viss volym på verksamheten. Anläggningens kapacitet är avgörande. Att ha tillräckligt många hästar är en förutsättning för en hållbar ekonomi för både verksamheten och medlemmarna. I hästbranschen, och i dialog med Svenska Ridsportförbundet talas det ofta om att en verksamhet med färre än 30 hästar kan få utmaningar i att ha en kvalitativ bredd i sitt utbud.

Inom Huddinge kommun finns två ridskolor (Lövsta Gårds Ridskola och Gömmargårdens Ridskola) som är i underkant i sin volym. I synnerhet Gömmargårdens Ridskola har påtalat för kommunen att de önskar utveckla och utöka sin verksamhet genom att kunna ha fler hästar.

Lövsta Gårds Ridskola är inte uppförd som en allmän ridskola initialt och har utmaningar i sin verksamhet. Gömmargårdens Ridskola har störst efterfrågan i Huddinge kommun från barn och unga att börja rida, men de har i dagsläget för få antal hästar. Gömmargårdens Ridsällskap har kontaktat KUF med en önskan om att utöka sin verksamhet för att kunna ha en bra, långsiktigt ekonomisk och kvalitativ verksamhet

3.5 Privatägda hästar i kommunala ridanläggningar

År 2013

Att utredningen pekar på Huddinge kommuns ovanligt generösa inställning till uppställning av privatägda hästar skall inte tolkas som att av medlemmar privat ägda hästar inte kan eller skall uppställas i av kommunen ägda anläggningar.

Den här medlemsuppställningen ser kommuner generellt i regel positivt på, men förutsatt att uppställningsavgiften täcker föreningens samtliga därav uppkomna kostnader och inte sponsras av kommunala skattemedel.

Att kommuner uppför eller subventionerar anläggningar för enbart privat medlemsägda hästar på det sätt som sker i Huddinge kommun förekommer normalt inte. (sid 17)

År 2021

Det kan konstateras att samma situation som förelåg år 2013 råder än idag år 2021. KFN har fortfarande ett avtalsförhållande med Juringe Ridsällskap som enbart har privatägda hästar (även kallat medlemsägda såsom i rapporten från 2013)¹⁸. Hyresavtalet har inte varit marknadsmässigt och inte heller utgått från en självkostnadsprincip under många år. Hyra och villkor från år 2016 omförhandlats för att omhänderta problematiken med hyressättningen. Juringe Ridsällskap har i olika omgångar överklagat den nya hyressättningen.

KUF delar den tidigare utredningens slutsats om att uppställningsavgiften ska täcka föreningens samtliga uppkomna kostnader och inte sponsras av kommunala skattemedel. Det ligger inte i kommunens uppdrag att ”sponsra” privatägda hästar som inte är tillgängliga för den allmänna ridskolan vid en kommunalt finansierad ridanläggning.

Det bör i sammanhanget tilläggas att det är rimligt att en viss andel (ca 10 %) av hästarna vid en allmän ridskola är privatägda. Detta då ridföreningar generellt behöver kunna attrahera personal med rätt kompetens (ridskolechef m.fl.) som då kan erbjudas att ställa upp egen häst vid anläggningen.

3.6 Ridskoleanläggningarna och dess olika fastighetsägare

År 2013

De ridskolor som finns i Huddinge kommun fungerar väl vad gäller drift och verksamhet. Men de tre ridskoleanläggningar som ägs av kommunens samhällsfastighetsbolag har en mycket låg standard och ridklubbar som har en allmännyttig verksamhet behöver ett kommunalt stöd.

Det första steget vad gäller flickors möjlighet att utöva ridning inom Huddinge kommun ska vara att säkerställa att de allmänna ridskoleanläggningarna som finns inom kommunen får en standard, storlek, tillgänglighet, löpande underhåll och ekonomiskt underhåll som tillkommer en modern svensk ridskola. Det här bör ske utan att ridföreningarnas styrelser belastas med anläggningsansvar.

Ridskolor i Stockholms län, som har fått anpassade upprustade lokaler, har fått en kraftigt ökad medlemstillströmning och verksamhet. Exempel på det är Ågesta och Täby. Motsvarande utveckling ses även i övriga landet. (sid 18)

År 2021

En ridanläggning kan ses som en fastighet med specialbehov. Dessa specialbehov har kommunen historiskt sett haft svårt att tillgodose (alternativt inte haft kompetens i) och med att standarden på samtliga kommunalt ägda ridskoleanläggningar är eftersatt. Problematiken belyser en brist på samordning när det kommer till kommunens satsningar på ridverksamheten.

Vidare är det inom kommunen två olika fastighetsägare (HUSF och KLM) som äger ridanläggningarna, vilket försvårar hanteringen på kort och lång sikt. Byggnaden med stall och ridhus i centrum för verksamheten är nödvändigt. En allmän ridskola behöver även hagar och ridstigar i sin direkta närhet kopplat till byggnaden. Marken för hagar och ridstigar ägs inte av HUSF utan av KLM. Det gäller vid samtliga allmänna ridskolor i kommunen.

Utmaningen ligger i att KLM har ett generellt uppdrag kring ridstigar i kommunen men inte att utveckla ridföreningarnas verksamhet specifikt. Även om KUF deltar i dialoger och samordnar frågor ställs olika

---

¹⁸ Se förklaring i ordlista (kapitel 7).

uppdrag och intressen mot varandra. Exempelvis utgörs stora delar av marken i Huddinge kommun av naturreservat¹⁹ och dessa kan önskas tas i anspråk vid anläggande av ridstigar. KLM via MBF har ett uppdrag att sköta och förvalta kommunens naturreservat och Biotopskyddsområden. KFN via KUF ser till föreningarnas intressen, medan KLM via MBF, såsom beskrivet ovan, har ett annat uppdrag och däri kan målkonflikter uppstå.

Ytterligare exempel på olika målkonflikter inom kommunen är att det genom byggande av bostäder sker en förtätning. De urbana miljöerna riskerar att tränga ut utrymmeskrävande hagar och betesmark. Hagarna vid Gladös ridanläggning visar prov på detta då de krymper för att tas i anspråk för samhällsbyggnadsprojekt.

Ridföreningarna med de allmänna ridskolorna i Huddinge kommun har ett avtalsförhållande (nyttjanderättsavtal) med KFN gällande fastigheterna vid ridanläggningarna (förutom Lövsta Gårds Ridklubb som enbart har ett direkt avtalsförhållande med KLM såsom beskrivet i avsnitt 2.5.2). KFN har sedan i sin tur ett avtalsförhållande med fastighetsägaren, dvs. HUSF. Detta upplägg gäller inte för marken (generellt beteshagar, men även ridstigar) runt ridanläggningarna, men viss tillhörande mark i anslutning till anläggningarna (rasthagar). Istället hyr/arrenderar ridföreningarna direkt av markägaren, dvs. KLM och måste själva avtala och säkra betesmark. För att erhålla en likvärdighet i avtalsförhållanden gällande fastigheter och mark kan det behöva ses över vad som ska ingå i de nyttjanderättsavtalen som KFN tecknar med de allmänna ridskolorna. Huruvida nyttjanderättsavtalen bör inbegripa även marken (såsom beteshagar) runt fastigheterna och inte bara själva fastigheten med viss intilliggande mark såsom idag bör utredas vidare. Om nyttjanderättsavtalen skulle inbegripa även betesmark skulle KFN istället för ridföreningarna bli hyrespart till KLM.

Det kan i denna utredning konstateras att två olika fastighetsägare med olika kärnuppdrag samt olika avtalsupplägg vad gäller fastigheter och mark kan göra att målkonflikter kan uppstå och/eller försvåra samarbetet mellan ridföreningarna vid de allmänna ridskolorna och kommunen.

4 Utblick

I detta avsnitt redovisas en översiktlig utblick som gjorts på en annan jämförbar och närliggande kommun vad gäller ridsportens förutsättningar och hur de valt att organisera arbete vid, och ansvaret för, sin ridskoleanläggning.

4.1 Botkyrka kommun

I Botkyrka kommun finns det en allmän ridskola. Denna är belägen vid Skrävsta ridanläggning. På anläggningen finns cirka 60 hästar och det står ungefär 400 barn och unga i kö (år 2021) för att få börja rida på ridskolan. Ridanläggningen samt betesmarken runt anläggningen ägs av teknik- och fastighetsnämnden vid Botkyrka kommun. Teknik- och fastighetsnämnden har tecknat ett hyres- och driftsavtal med föreningen Botkyrka Ridsällskap som driver den allmänna ridskolan och sköter den löpande driften av anläggningen. Det ackumulerade underhållet sköter kommunen. Detta enligt en avtalad gränsdragning. Botkyrka Ridsällskap söker sedan verksamhetsbidrag från kultur- och fritidsnämnden i enlighet med gällande regler. Driftsansvaret ska vara ett rimligt åtagande för

---

¹⁹ Ett naturreservat är ett område med höga naturvärden som har extra stor betydelse för växter och djur. Se Skogsstyrelsens hemsida [Skogsstyrelsen - Naturreservat](#)

föreningen och tanken är att det inte ska finnas någon underhållsskuld på anläggningen. Föreningen ska fokusera på hästverksamheten, inte fastighetsunderhåll.

Botkyrka kommun tog år 2016 ett samlat grepp om ridsportens förutsättningar och genomförde en utredning som bland annat konstaterade att det behövdes fler tillgängliga allmänna ridskoleplatser och att kommunen behövde rusta upp befintlig anläggning.

År 2017 äskade kultur- och fritidsförvaltningen om medel, totalt 60 miljoner kr, för utbyggnad och upprustning av Skrävsta ridanläggning. Förvaltningen erhöll 22 miljoner kr för upprustning. Då en utbyggnad ej blev möjlig började förvaltningen se sig om efter andra lösningar för att utöka antalet allmänna ridskoleplatser. Förvaltningen identifierade att det var ett stort antal privatägda hästar vid Skrävsta ridanläggning som inte var tillgängliga för ridskolan. Förvaltningen påbörjade därmed ett uppdrag om att minska andelen privatägda hästar vid Skrävsta ridanläggning. De privatägda hästarna utgjorde 32 % (20 hästar) av det totala antalet hästar vid anläggningen. Till den allmänna ridskolan var det lång kö. Bedömningen var att det inte låg i kommunens uppdrag att ”sponsra” privatägda hästar som inte är tillgängliga för ridskolan vid den kommunalt finansierade ridanläggningen. Förvaltningen gjorde upp en plan för hur andelen skulle minska succesivt under en 5-årsperiod. I dagsläget (2021) är målet uppnått och andelen privatägda hästar ligger på 13 % (8 hästar) av det totala antalet hästar vid anläggningen.

4.1.1 Sammanfattande jämförelse

Sammanfattningsvis kan konstateras att Huddinge kommun lägger ett större driftansvar på ridföreningarna än vad Botkyrka kommun gör. I Huddinge kommun ges ridföreningarna däremot hyresfritt upplägg, medan den i Botkyrka betalar en mindre summa, men söker sedan verksamhetsbidrag. Förenklat kan det noteras att i Botkyrka kommun driver föreningen hästverksamhet och kommunen anläggningen.

En ytterligare skillnad mellan Botkyrka kommun och Huddinge kommun är att den kommunala ridanläggningen (fastigheten) samt betesmarken runt anläggningen ägs av en och samma ägare (teknik- och fastighetsnämnden) i Botkyrka kommun. I Huddinge kommun är detta ägande uppdelat mellan det kommunala fastighetsbolaget HUSF och en nämnd, KLM. (Förutom vid Lövsta Gårds Ridskola där KLM äger både fastighet och mark)

Botkyrka kommun har tagit ett samlat grepp om ridsportens förutsättningar och har tillskapat fler allmänna ridskoleplatser genom att dels rusta upp befintlig anläggning (Skrävsta ridanläggning) men även genom att minska andelen privatägda hästar. (När andelen privatägda hästar minskade frigjordes boxplatser som blev tillgängliga för den allmänna ridskolan som kunde öka andelen hästar och föreningen kunde därmed minska kön till ridskolan och tillskapa fler ridskoleplatser.)

5 Utredningens slutsatser och rekommendationer

I kapitel fem presenteras utredningens slutsatser och rekommendationer.

5.1 Slutsatser

Det övergripande syftet med utredningen är att presentera förslag till åtgärder för att förbättra förutsättningarna för ridsporten i kommunen. De frågeställningar som rapporten specifikt avser att

besvara handlar om hur fler ridskoleplatser kan tillskapas vid de allmänna ridskolorna och hur de allmänna ridskolorna i kommunen kan erhålla likvärdiga förutsättningar för att bedriva sin verksamhet.

Nedan presenteras slutsatser vad gäller tillskapandet av fler ridskoleplatser och likvärdiga förutsättningar vid de allmänna ridskolorna.

5.1.1 Fler ridskoleplatser

Samtliga allmänna ridskolor i kommunen har problem med att kunna utöka sin verksamhet och därmed tillskapa fler ridskoleplatser. Problematiken ser olika ut för de olika ridskolorna.

Vid Sundby ridanläggning förekommer bland annat problematik kring hästarnas hagar och otillräckligt sommarbete. Därtill är nuvarande stall i dåligt skick och har konstaterats inte vara möjligt att renovera och upprusta för att uppnå önskad nivå för djurhållning, arbetsmiljö eller ekonomisk långsiktighet. Ett nytt stall är under uppförande och det nya stallet beräknas stå färdigt 2023. Det nya stallet medför inte att verksamheten kan utökas. Det bör dock utredas vidare, i samråd med främst HUSF, vad det gamla stallet kan ha för funktion. Det har lyfts tankar om det finns en möjlighet att det gamla stallet efter eventuella investeringar skulle kunna inrymma ett mindre antal hästar. Även ett mindre antal hästar skulle kunna göra att antalet ridskoleplatser kan utökas något. Frågan är emellertid om det skulle vara kostnadseffektivt och om det harmonierar med anläggningens kapacitet och tillgång till nödvändigheter som exempelvis beteshagar. Frågan omhändertas i annan process i samverkan med främst HUSF, men även KSF.

Ridanläggningen vid Gladö går på maxkapacitet utifrån hästbeståndet. Det finns inte utrymme för fler hästar och även ridhuset (som är för litet med dagens standard) begränsar verksamheten. För att kunna utöka verksamheten och minska sin ridskolekö behövs både stallplatser, ytterligare ett ridhus, dränerade hagar och mer yta för hagar samt säkrad tillgång till vatten.

När det kommer till Lövsta Gårds anläggning är denna hårt belastad och marken runt ridhuset är underdränerad. Det saknas ridvolt och många av de förutsättningar och faciliteter som behövs vid en allmän ridskola.

Gömmargårdens Ridsällskap delar, såsom tidigare beskrivet i denna rapport, ridanläggningen med Juringe Ridsällskap vilka enbart har privatägda hästar som inte är tillgängliga för den allmänna ridskolan. KFN har ett hyresavtal med Juringe Ridsällskap. I nuläget har föreningen en hyra för att närma sig en självkostnadsnivå. KUF delar Botkyrka kommuns bedömning vad gäller att det inte ligger i kommunens uppdrag att "sponsra" privatägda hästar som inte är tillgängliga för den allmänna ridskolan vid en kommunalt finansierad ridanläggning. Den typ av ridverksamhet som Juringe Ridsällskap bedriver bör hyra lokaler av en privat fastighetsägare alternativt av KLM. Vidare instämmer KUF i det som den tidigare utredningen från 2013 pekade på, dvs. att KFN bör ta ställning till om satsningar ska gå till ryttare med egen privatägd häst eller till barn och unga i allmän ridskola. Det behöver skapas klarhet kring denna fråga. Ett principbeslut bör fattas i frågan om under vilka förutsättningar nämnden ska ingå avtalsförhållanden med en ridförening. KUF förordar att principen ska vara att ridföreningen driver allmän ridskola.

Denna utredning har inte fokuserat på Ågesta Ridskola med Ågesta Ridklubb eftersom Huddinge kommun inte har direkt rådighet över anläggningen (då Stockholms stad äger denna). Däremot har kommunen rådighet över överenskommelsen med Stockholms stad gällande den fasta fördelningen av aktivitetsstödet. Överenskommelsen slöts för ungefär 10 år sedan. Det torde vara relevant för KUF att se över om överenskommelsen fortfarande är adekvat. Om det är fler eller färre barn och unga från Huddinge kommun som rider vid Ågesta Ridskola än för 10 år sedan bör överenskommelsen förhandlas om.

Sammantaget kan det konstateras att utifrån storleken på de stall som finns och den mängd barn och ungdomar som önskar rida skulle det behöva finnas ytterligare en allmän ridskola eller ett stort antal nya platser vid en befintlig allmän ridskola. Det föreligger i nuläget dock inte några större möjlighet att utöka antalet hästar i befintliga stallbyggnader som de allmänna ridskolorna inryms i, det går heller inte att bygga ut för fler hästar då beteshagarna generellt är för små vid befintliga anläggningar. Det konstaterade utökade behovet av nya lokaler för en utökad allmän ridskoleverksamhet bör omhändertas i KUF:s lokalbehovsprognos.

Under utredningens gång har det lyfts tankar om någon av de ekonomibygnader (djuranläggningar) som finns i kommunen eventuellt kan konverteras till en allmän ridskola. Att utreda detta samt undersöka vilka kostnader som genereras till ett sådant uppdrag ligger dock inte i detta specifika utredningsuppdrag från kultur- och fritidsnämnden, men kan vara en fråga att beakta längre fram.

5.1.2 Likvärdiga förutsättningar

Fastigheterna

All mark runt de fyra ridanläggningarna ägs av KLM. En av ridanläggningarna (stallet vid Lövsta) ägs av KLM och de andra tre av HUSF. KLM:s förvaltning MBF har specialistkunskaper vad gäller djurlagstiftning och om vad som krävs gällande exempelvis rasthagar, ridstigar, djurbyggnader och lagstiftning kopplat till naturfrågor. Föreningarna arrenderar eller hyr idag mark av KLM för delar av detta behov. Den tidigare utredningen "Översyn av ridsportverksamheten i Huddinge kommun" från 2013 föreslog att samtliga ridanläggningar vid Gladö, Gömmargården och Sundby överförs att förvaltas av en och samma fastighetsförvaltare/ägare. KUF delar den tidigare utredningen slutsats om att en och samma fastighetsförvaltare/ägare vid samtliga av de allmänna ridskolorna skulle bidra till mer likvärdiga förutsättningar för dess ridanläggningar. Detta har inte KFN eller KUF rådighet i, men det är likväl en iakttagelse som bör tas i beaktande inom kommunen. En ytterligare iakttagelse är behovet av att bygga om Lövsta ridanläggning för att möta de behov som finns beskrivna i avsnitt 2.5.

Avtal

KFN har idag fullserviceavtal med HUSF gällande anläggningarna vid Sundby och Gömmargården, men inte för Gladö. I avtalet mellan KFN och Gladö Ridsällskap ansvarar föreningen för fastighetsrelaterade kostnader som de andra ridföreningarna inte ansvarar för. Detta medför att Gladö Ridsällskap har en betydligt högre kostnadsmassa att hantera, och därmed ökade kostnader för medlemmarna.

För att få en likvärdighet mellan ridföreningarna vid de allmänna ridskolorna som har avtalsförhållande med KFN bör det tecknas ett så kallat fullserviceavtal med HUSF gällande Gladö ridanläggning. KFN:s nyttjanderättsavtal med Gladö Ridsällskap bör sedan spegla Sundby Ridsällskaps och Gömmargårdens Ridsällskaps avtal. Detta skulle emellertid medföra ökade kostnader för KFN.

I nuläget ingår inte mark för beteshagar i nyttjanderättsavtalen mellan KFN och ridföreningarna vid de allmänna ridskolorna. Det bör säkras en likvärdighet vad gäller markrelaterade avtalsfrågor. Vid ett upplägg då mark för beteshagar ingår i nyttjanderättsavtalen bör sedan KFN teckna avtal med KLM. De nya avtalsförhållandena och modifierade åtagandet torde öka kostnaderna för KFN. Det bör dock föregås av en fördjupad analys av konsekvenser och kostnader kopplat till olika avtalsupplägg.

Sammanfattningsvis bör målet vara att uppnå likvärdighet vad gäller nyttjanderättsavtalen och fastighetsrelaterade kostnader samt även se över huruvida betesmark ska inbegripas i nyttjanderättsavtalen.

KFN har ingen rådighet i de avtalsförhållanden som föreligger mellan Lövsta Gårds Ridklubb och KLM varför dessa utelämnas.

Likvärdiga förutsättningar mellan olika idrotter

Generellt vad gäller idrottsanläggningar i kommunens regi ansvarar och bekostar kommunen fullt ut samtlig drift för barn och ungdomar. Vuxna (från 21 år) betalar däremot en subventionerad taxa för att nyttja lokalerna. Detta i enlighet med kommunfullmäktiges beslut från 2017 "Avgifter för kultur- och fritidsnämndens upplåtelse av lokaler och anläggningar" (dnr KS-2016/2643.112)

De allmänna ridskolorna har en stor kostnadsbörda vilket medför att ridavgifterna är relativt höga jämfört med andra idrotter. Det skapar en ojämlikhet mellan idrotterna. Konsekvenserna för idrotter likt ridsporten där föreningarna bär ett stort kostnadsansvar bör jämnas ut jämfört med andra idrotter, utifrån en jämlikhetsaspekt. Det kan ske via bidrag eller omarbeting av nyttjanderättsavtalen. Det sistnämnda kan inkluderas i en fördjupad analys av konsekvenser och kostnader för KFN kopplat till olika avtal.

5.2 Rekommendationer

Nedan presenteras de rekommendationer som utredningens rekommendationer utifrån ovan slutsatser.

5.2.1 Fler ridskoleplatser

- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att nämnden endast ska ingå nyttjanderättsavtal med ridförening som bedriver allmän ridskola.
- Kultur- och fritidsförvaltningen omhändertar det utökade behovet av nya lokaler för en ny allmän ridskoleverksamhet i förvaltningens lokalbehovsprognos.
- Kultur- och fritidsförvaltningen ser över överenskommelsen med Stockholms stad angående Ågesta Ridskola och den fasta fördelningen av det lokala aktivitetsstödet. Överenskommelsen bör omförhandlas om denna inte är relevant eller adekvat utifrån hur många barn och unga från Huddinge kommun som idag rider vid Ågesta Ridskola.

5.2.2 Likvärdiga förutsättningar

- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att ge förvaltningen i uppdrag att ta fram en avtalsmodell för att nå likställighet mellan de ridföreningar som driver en allmän ridskola och som nämnden har ett avtalsförhållande med. Det ska ske genom en fördjupad analys av konsekvenser och kostnader kopplat till befintliga avtal och eventuella ekonomiska konsekvenser gällande implementering av en ny likställig avtalsmodell. Vidare omfattas uppdraget av att utreda om mark för beteshagar ska ingå i nyttjanderättsavtalen och hur en avtalsmodell för det kan se ut.

6 Överlämnande

Utredningen är initierad av KFN som är mottagare av denna rapport. Rapporten överlämnas härmed till KFN.

KFN behöver ta ställning till utredningens slutsatser och rekommendationer.

7 Ordlista

Aktivitetsstöd:	Ett bidrag som kommunen beviljar för varje aktivitet en berättigad medlem utför i föreningen. (Se HKF 8020)
Allmän ridskola:	En allmän ridskola kan även benämnas allmännyttig ridskola eller allmän öppen ridskola. En sådan ridskola är öppen för alla att bli medlem i och hästarna är tillgängliga för alla medlemmar att rida på. Den huvudsakliga inriktningen vid en allmän ridskola är att bedriva ridlektioner.
Boxplats:	Hästens boplatz i stallen. Hästen står lös i boxen. (Tidigare tilläts att hästar stod i spiltor, vilket dagens lagstiftning inte tillåter. Det finns dock undantag, exempelvis äldre stall kan ha dispens)
Fullserviceavtal:	Det finns ingen vedertagen definition på vad ett fullserviceavtal är, i relation mellan en hyresvärd och en hyresgäst (med hänvisning hyreslagen). HUSF benämner nuvarande ramavtal med gränsdragningslista såsom ett fullserviceavtal. Ett fullserviceavtal inkluderar ansvar och kostnader för uppvärmning, vatten och avlopp, el, sopor, inre underhåll av lokalerna, skötsel drift och underhåll av allmänna och gemensamma utrymmen i hyreskostnaden.
Hagar:	Kan utgöras av beteshagar och rasthagar. Beteshagar avser stora gräshagar som ska utgöra ett antal kvadratmeter per häst enligt gällande lagstiftning. Lagstiftningen bygger på hur hästen kan röra sig i sina naturliga gångarter i hagen. En rasthage är en mindre inhägnad yta i nära anslutning till stallbyggnaden.
Kollektivstall:	Hyresgästerna som hyr stallplatser sköter en stor del av driften själva. Att stå i ett kollektivstall innebär med andra ord att hästägaren behöver utföra arbete i stallen, dels för skötseln av sin egen häst och dels för utförande av andra arbetsuppgifter såsom fodring, städning och reparationer.
LOVA-åtgärder:	Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). Kommuner, ideella sammanslutningar eller en kombination av dessa kan söka LOVA-bidrag från Länsstyrelsen. Mer information finns på Länsstyrelsen hemsida. https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/miljo-och-vatten/atgarder-och-verksamheter-i-vatten/stod-for-atgarder-i-vatten/lokala-vattenvardsprojekt-lova.html
Medlemsägda hästar:	I denna rapport använder vi oss av termen privatägda hästar för medlemsägda hästar. Hästarna är privatägda och utöver ägare/ryttare finns det ofta medryttare till dessa hästar. Dessa ridtillfällen är inte öppna för allmänheten (vem som helst kan inte nyttja en privatpersons häst, ägaren bestämmer).
Miljötillsyn:	Bygglövs- och tillsynsnämnden har ett tillsynsansvar enligt 26 kap 1 § miljöbalken (MB, 1998:808) och ska säkerställa att hästhållarens verksamhet arbetar förebyggande och utför skyddsåtgärder så att miljön inte påverkas negativt. I miljölagstiftningen finns de så kallade allmänna hänsynsreglerna. En av hänsynsreglerna är försiktighetsprincipen (2 kap. 3 § MB) som innebär att hästhållaren ska arbeta förebyggande och utföra de

skyddsåtgärder som krävs så att närmiljön inte påverkas negativt av verksamheten. Det innebär också ett ansvar gentemot grannarna.

Nyttjanderättsavtal:	En nyttjanderätt är en rätt att använda en eller flera fastigheter och eventuellt inklusive tillhörande mark. Det kan också gälla en del av en fastighet. Nyttjanderättsupplåtare (KFN) hyr av fastighetsägaren (HUSF). Genom ett nyttjanderättsavtal upplåter nyttjanderättshavaren lokaler (ibland med tillhörande mark) till nyttjanderättshavaren (ridföreningen).
Ponny:	Hästar som är under 148 cm i mankhöjd räknas som ponny, medan hästar över 148 cm räknas som storhäst. Vuxna rider generellt inte på ponnys vid de allmänna ridskolorna.
Privatuppstallade hästar:	Hästarna är privatägda och utöver ägare/ryttare finns det ofta medryttare till dessa hästar. Dessa ridtillfällen är inte öppna för allmänheten (vem som helst kan inte nyttja en privatpersons häst, ägaren bestämmer).
Privatägda hästar:	Hästarna är privatägda och utöver ägare/ryttare finns det ofta medryttare till dessa hästar. Dessa ridtillfällen är inte öppna för allmänheten (vem som helst kan inte nyttja en privatpersons häst, ägaren bestämmer). Kan även benämnas ”medlemsägda”.
Ridavgift:	Summan per ridlektion för att få rida vid den allmänna ridskolan.
Ridklubb:	En förening som inom ridsammanhang kan benämnas ridklubb eller ridsällskap.
Ridsport:	Med ridsport avses de aktiviteter som förekommer när en ryttare sitter på hästryggen, samt aktiviteterna runt själva ridmomentet t.ex. skötseln av hästar, utrustning, teori och liknande aktiviteter.
Ridvolt:	Utomhusridbana
Ridhus:	Inomhusridbana
Storhäst:	Hästar som är över 148 cm i mankhöjd räknas som storhäst. Barn, unga och vuxna rider på storhästar vid allmänna ridskolor. Generellt rider företrädesvis vuxna på storhästar.
Uppsittningar:	En uppsittning benämns generellt som en ridlektion.
Uppstallningsavgift:	Den månadshyra hästägaren betalar för hästens boplats i stallet. Hyran kan omfatta från kallhyra till fullserviceavgift.
Vattensjuk:	Blöt mark

8 Bilagor

Bilaga 1) Rapport: Översyn av ridsportverksamheten i Huddinge kommun, slutrapport 2013-01-18, dnr KFN-2013/40

Bilaga 2) Rapport: En genomgång av byggnadsbeståndet på tre ridskolor i Huddinge kommun, av agr.dr. Anders Ehrlemark, Slutrapport 2014-02-06, dnr KFN-2017/152

Bilaga 3) Rapport: Huddinge kommun, kartläggning ridskolor, Sundby, dnr KFN-2017/152

Bilaga 4) Underrättelse inför beslut: Länsstyrelsen samt fotobilaga Ärende 282-30199-2017, KP: 187684 Djurhållning Sundby Gård, dnr KFN-2017/152

Bilaga 5) Beslut: Sundby ridverksamhet – beslut om projektering av nytt stall, Kommunstyrelsen (2017-10-25 KS §42), dnr KS-2017/2208.255

Bilaga 6) Tjänsteutlåtande: Sundby ridverksamhet – beslut om projektering av nytt stall, dnr KS-2017/2208.255 Sundby, Gladö och Gömmargården